

PANTAILA TXIKIAN

Gaizka Izagirre Brosa

Dokumental zatikatuak: sormenaren aldeko erabakia ala amarru hutsala?

Formatuari zuku gehiegi atera nahian

Azken hilabeteotako dokumental guzti-guztiak aztertu beharko banitu, eta batez besteko bat egin, jaurti dudan galdera horri erantzun irmoa emango nioke: plataforma digitalan estreinatzen dituzten dokumental lan asko txiklea bezala luzatzeko helburuz zatikatzen dituzte, eta hori nabarmena da oso. *True crime* generoa modan dagoenetik, Netflixera iritsi diren lan ugariarekin antzeman daitekeen zerbait da adibidez, atal asko soberan baitaude; egiturak ez daude landuak eta muntaia lanak presentzia gehiegi izaten dute, efektismo errazean eroriz. Sarritan, aukeratzen dituzten gaiak edo kasuek ez dute hainbesterako ematen eta luzeegi izaten dira. Dokumentala amaitu eta «hau 90 minutuan azaldu zitekeen zerbait da» esaldia buruan bueltaka gehiegitan izan dut azken boladan. “Tiger King” dokumental arrakastatsua adibide argigarria iruditzen zait. Lan honen lehen denboraldiak arrakasta itzela izan zuen, eta etekin gehiago ateratzeko helburuz, bigarren zatia, eta *spin-off*a estreinatzea erabaki zuten. 2020ko lehen zatia interesgarria, bitxia eta nahiko harrigarria bazen ere, gero iritsi diren beste atalak zentzurik gabe luzatu zituzten. Desfilea amaitu ostean konfetiak bota nahi izan balituzte bezala.

Telesailen tsunamiak irentsi gintuenetik, ikus-entzuzkoen guru ugari fenomeno honen arrakastaren zergatia aztertzen ari dira buru-belarri. Zergatik dute arrakasta, non dago gakoa, nola estrapolatu bertan sortzen diren estrategiak beste ikus-entzuzkoetara eta abar. Orain urte gutxira arte, dokumental gehienak atal bakarrekoak izaten ziren –filmak bezalaxe, hasi eta amaitzen den pieza bakarra, alegia–. Telesailak atalka zatikatzen direnez, eta haien arrakastaren arrazoiak bat hori izan litekeelakoan, azken urteotako dokumental ugari era horretan estreinatzen hasiak dira, ataletan zatikatuak. Jaurti nahi dudan galdera honakoa: ikus-entzuzkoaren mesedetan egiten den zerbait da, dokumentalak hala eskatzen duelako eta hasiera-hasieratik sormen prozesuan pentsatzen den zerbait delako, ala audientzia harrapatzeko eta fidelizatzekeo amarrua besterik ez da, azken unean erabakitzen dena?

Gomendio interesgarriak

Baina gomendioak partekatzeke orduan beti alderdi positiboarekin geratzea gustatzen zaidanez, gaurkoan, azken boladan ikusi ditudan telesail dokumental batzuk gomendatuko dizkizuet. Formatu honi zukua atera dioten izenburuak dira honakoak, eta formula hori errespetatuz logika eta koherentzia baten eremuan mugitu direnak.

How To with John Wilson

HBOMax

Surrealista, dibertigarria, berezia, tristea, bitxia eta batez ere sailkaezina. Bizitza modernoari buruzko umorezko tutorial gisa planteatuta, kamera hartu eta New York hirian milaka eta milaka ordu grabatu ditu John Wilson dokumentalista ia ezezagunak. Lehen pertsona kontatuta, giza izaera oinarrikoen xehatu nahi du telesailak, eta horrekin guztiarekin pertsona eta egoera bitxien bilduma zoragarri bat sortzea lortu du, espontaneoki sortzen den narratiba bat erabiliz. Koherentzia inkoherentziaren barruan. Dokumentalak samurtasunaren eta deserosotasunaren artean mugitzen den umore mota bat du ezaugarri, eta atal guztiak, absurdotik jaiotzen dira eta autokritika basati batetik. Soziologiaren, New Yorken edo

umorarik apurtzaileenaren za-
lea bazara, gomendio saihetse-
zina. 2020ari pasatu zaion
gauzarik onenetariko ezbai-
rik gabe.

Pretend It's a City

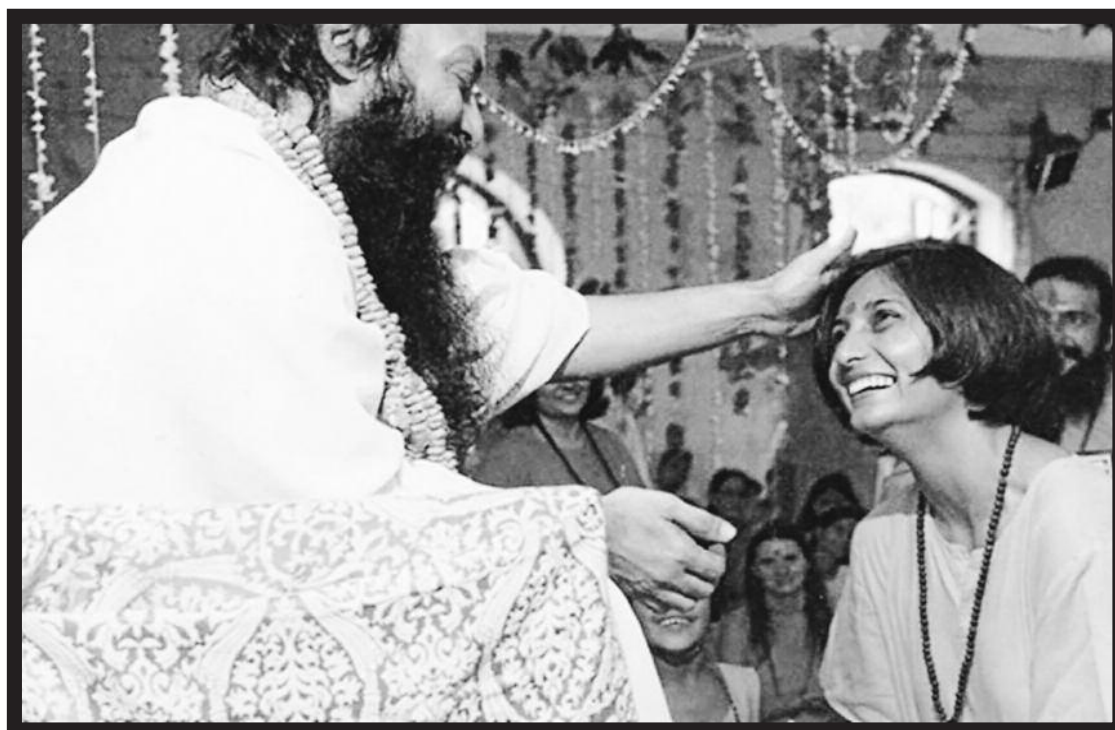
NETFLIX

Martin Scorsese –eta bere ba-
rre algarak– eta Fran Lebowitz.
Zer gehiago behar duzu? Zazpi
atalez osaturiko dokumental
berezi honetan, Fran Lebowitz
idazle, umoregile eta anekdota
kontalari ironikoak Martin
Scorseserekin partekatzen di-
tu New York hiriari buruzko
bere istorio liluragarriak. Le-
bowitz elkarrizketa baterako
pertsonarik aproposena da:
ahoa bilorik gabe mintzaten
da, bere iritzia ematen baitu,
filtrorik gabe. Harro dago or-
denagailurik, telefono mug-
korrik eta Internetik ez duela-
ko. New York aitzakia da bere
bizitzako hainbat pasadizo
kontatzeko, kulturari, inber-
tsioei, osasunari, garraio pu-
blikoari, janariari, tabakoari
edo liburuei buruz duen iritzia
partekatzeko. Baina adi, hona-
koa ez baita dena jarraian
irensteko produktu bat, astiro
murtzikatu eta gozatzeko zer-
bait baizik. Scorsesek eta Lebo-
witzek beren aldetik dena jar-
tzen dute gure gizarteko
eztabaidarik aberats eta bizie-
netako batzuei buruz gure
pentsaera propioa garatzeko;
beraz, aprobetxatu.

Wild Wild Country

NETFLIX

Telesailaren lehen minutuek
1980ko hamarkadara garama-
tzate, Oregonen (AEB) dagoen
Antelope herrixka aurkezteko.
40 biztanle inguru dituen pa-

raja da eta pertsona ugarik,
bizitza osoa lanean aritu on-
doren, zahartzaroko azken ur-
teak lasai igarotzeko aukera-
tzen duen helmuga. Baina
zurrumurru arraro bat zabal-
tzen den unean lasaitasun ho-
ri eten egingo da. Rolls-Royce
batean oso garrantzitsua eta
diruduna den gizon indiar bat
azalduko dela diote, alboko
30.000 hektarea erosi eta ber-
tan ehunka eraikin eta etxebi-
zitza eraikitzen hasiko dena.
Hori entzun eta segundo gu-
txira, herrixka goitik behera
gorriz jantzita doazen ehunka
pertsonez betetzen hasiko da
eta, atzetik, aipaturiko Rolls-
Royce zuria. Antelopen gerta-
tzearen etorrera horrek zu-
rrunbiloa eragingo du,
sinestea kostatuko zaizun
ehunka gertaeraz betea. Chap-
man eta Maclain Way-k zuden-
duriko eta sei atalez osaturiko
lan liluragarri honek AEBetako
historiaren pasarte bitxi bat
azaltzen du, mundu osoa uste-
kabean harrapatu zuen gertae-
ra harrigarria: Bhagwan Shree
Rajneesh lider espiritualak eta
bere sektaren jarraitzaileek
Oregongo lurretan beren hiria
eraiki zuteneko, baita gerora
eragingo zituen ondorio ikara-
garri, basati eta ilunak ere.
Hainbat hilketa leporatu ziz-
kieten, espioitza kasuak, baita
hauteskundeak irabazteko in-
tentzioz bioterrorismo atenta-
tu bat ere, besteak beste.

Las tres muertes de Marisela Escobedo

NETFLIX

Mexikoko Chihuahua estatuko
gizartean nagusi izan daiteke-
en zigorgabetasun mailari bu-
ruzko dokumental tristea, be-
harrezkoa bezain sinestezina.

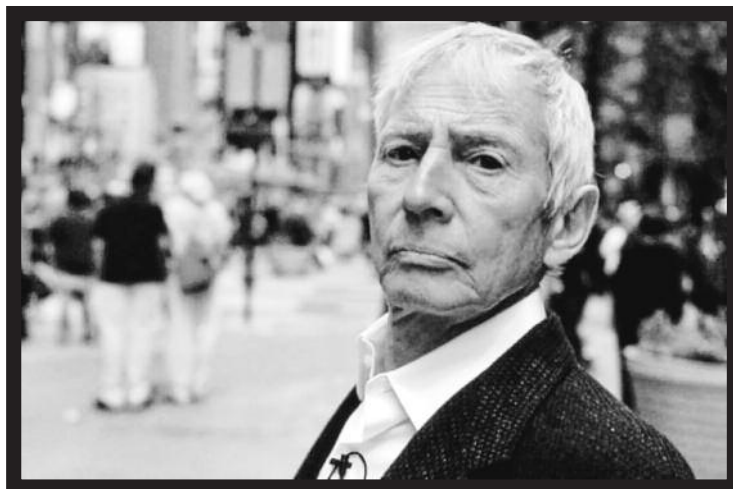
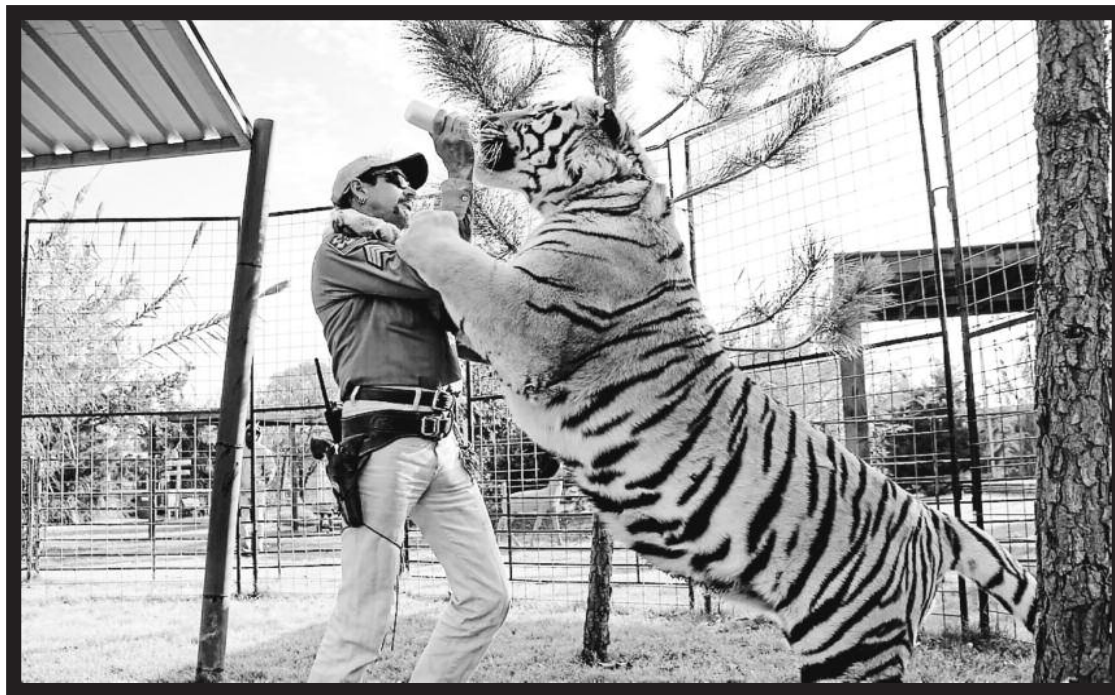
Lanari izena ematen dion Marisela Escobedoren istorioa azaltzen duen ekoizpena. Bere alabaren feminizidioa Mexikoko sistema judizialaren akatsengatik zigorrik gabe geratu ondoren, inolako beldurrik gabeko ama borrokalari eta keimentsuak gurutzada nekaezina hasiko du, justizia egiten saiatzeko, hiltzailea espetxeratzeko eta Mexikoko justizia sistema salatzen.

Carlos Perez Osoriok narratiba lineal, zuzen eta erretorikarik gabekoa erabiltzen du gertatutako horretatik guztitik ahalik eta gutxien aldentzeko: familia bereko bi emakumeen heriotza bidegabearen kontakizun gordina. Ikusle gisa, tragedia horren lekuko bilakatzen gaitu hasieratik, urrats ez urrats, egitateekin eta lekukotasunekin, eta beharrezkoak ez diren doako indarkeria irudirik erabili gabe. Apurka-apurka agerian utziko ditu sistema judizial horren eraginkortasunik eza, burokrasiak berak eta bere sustrairik sakonak ere kutsatu dituen ustelkeriak oztopatua.

O.J.: Made in America

DISNEY+

Bost ataletan, O.J. Simpsonen gorakada ikusteko aukera izango duzu, izar bihurtu zen arte; eta batez ere, izan zuen erorialdi ikaragarriari buruzko errebaso sakona ikustekoa. Nola ikasi zuen gazte afro-amerikarrak bere mitoa eraikitzen futbol unibertsitarioan eta profesionalean; irudi hori mugaraino promozionatzen ikasi ere, AEBetako “beltz zuriena” bilakatu zen arte. Eta nola, bere emazte ohiaren hilketaren gauetik aurrera, amets

hori betiko suntsitu z(u)en. Hain erreala eta gordina, ezen Hollywooden gidoilari onenaren burutik irtendako istorio baten aurrean zaudetela sentituko duzun. Dokumentala ez baita epaiketan eta adibide zehatz horretan soilik zentratzen, garai hartako testuinguruan kokatzen gaitu, Ipar Amerikak bizi izan zituen une latzak mahai gainean jartzen ditu, adibide zehatz honekin talkan: aipaturiko arrazismoa, basakeria poliziala, aberastasuna eta pribilegioak, etxeko indarkeria, komunikabideen eboluzioa, erlijioa... Azken batean, “O.J.: Made in America” bilakatu da gizarte estatubatuarra azken 50 urteetan kezkatu duen ia guztiaren 8 ordu-

mentazio lan ikaragarria eta 90eko hamarkadako NBA Ligako jarraitzaile ginenontzat opari nostalgiko eta zirraragarria!

The Jinx

HBO

Hasierako tituluetatik hasita, musika bitarte, azken ataleko azken segundorainoko erakustaldi hipnotiko eta makabroa. Tentsioa eta erritmoa, jolas parke batean egongo bagina bezala, gora eta behera sentitzen dituzun bitartean, Hollywoodeko edozein gidoik nahiko lituzkeen biraketa harrigarriak.

2010. urtean Andrew Jarecki zuzendariak “All Good Things” filma estreinatu zuenean, gutxi espero zuten Robert Dursten bizitzan oinarrituriko pelikula horrek izango zuen eragina, hizketagai dugun dokumental hau filmatzeko garaian. Momentu horretan jarri baitzen kontaktuan benetako protagonista zuzendariarekin, orain arte inoiz egin ez zuen elkarrizketa edukitzeko prest zegoela esanez. Eta nor zen zehazki tipo hau? New Yorkeko familia ospetsu eta dirudun batetik datorren pertsonaia bitxi eta misteriotsua dugu Robert Durst. Gizon bat hil eta zatikatzeaz gain, bere emaztea eta lagun bat desagertzearen erantzule zuzena izatea leporatu zioten.

The Last Dance

NETFLIX

90eko hamarkadako bigarren zatiko Chicago Bulls historiako kirol talderik onenetakoa izan zela diote askok, eta noski Michael Jordan historiako jokalaririk onena. Hamar ataleko telesail dokumental honetan, talde horren erregealdiaren gaineko erradiografia txundigarria ikusteko aukera izango duzu. Baita ere garai hartako testuingurua heldulekutzat hartuz, aldagela barruan izan ziren tirabirak, apurka-apurka loratzen joan ziren liskarrak eta, jakina, botere borrokak. Erabat txundituta amaitu dut maisulana iruditu zaidan lan hau ikusten eta konfinamenduko astez aste nire “droga” bilakatu da. Ikerketa eta doku-

HBO telebista kateak ekoiztiko eta sei zatitan banaturiko lan metodiko honetan, bere bizitzaren errebaso zehatzean murgiltzeko aukera izango duzu. Polizia, epaile, abokatu, testigu eta familiakoen frogak eta elkarrizketak tartekatzen diren bitartean, polemikoak diren momentu jakin horien berregiteak ikusteko aukera izango duzu. Ezinbestekoa.